

Nr 40.

Ankom till riksdagens kansli den 3 maj 1938 kl. 12 m.

Utlåtande, i anledning av väckt motion om rätt för fullmäktige i riksbanken att utse andre deputerade utom fullmäktiges krets.

I en inom andra kammaren av herr *Leffler* väckt motion nr 58, i vars syfte herr *Lundberg* instämt, har hemställts, »att riksdagen måtte vidtaga sådan ändring i § 16 mom. 1 andra stycket i reglementet för Sveriges riksbank, att fullmäktige skola vara berättigade att utse de två andre deputerade inom eller utom sig.»

Såsom motivering för detta yrkande anföres i motionen huvudsakligen följande.

Om den ifrågasatta förändringen genomföres och detta leder till att endera av eller båda andre deputerade framdeles komma att utses utom fullmäktiges krets, behöva elektorerna hädanefter vid fullmäktigevalen icke tillse, att två av de valda skola kunna vara andre deputerade. Riksdagen beredes därigenom tillfälle att till ledamöter i fullmäktige utse antingen flera riksdagsmän eller — utan minskning i det nuvarande antalet riksdagsmän — representanter för näringslivet, vilka icke äro riksdagsmän.

Till förste suppleant för fullmäktige har enligt praxis hittills utsetts en tjänsteman inom riksbanken, som lämpat sig för tjänstgöring som ersättare för andre deputerade. Vid bifall till det i motionen framställda förslaget kommer riksdagen följaktligen hädanefter att vid utseende av förste suppleant icke vara bunden av hittillsvarande praxis. I reglementet § 16 mom. 3 andra stycket säges nämligen ingenting om att vikarien för andre deputerad skall utses bland suppleanterna.

Beträffande riksbankens styrelse och förvaltning gälla följande huvudbestämmelser.

Enligt grundlagen förbliver riksbanken under riksdagens garanti samt förvaltas av därtill förordnade fullmäktige efter av Konungen och riksdagen gemensamt stiftad lag. Fullmäktige för riksbanken kunna icke i och för sin befattning emottaga befallningar utan av riksdagen allena och enligt dess instruktioner, ej heller ställas till redo och ansvar utan efter riksdagens beslut. Fullmäktig, som av riksdagen vägrats ansvarsfrihet, skall avgå från sin befattning. Fullmäktige för riksbanken skola vara sju, av vilka Konungen för tre år i sänder förordnar en jämte suppleant, och de sex övriga jämte tre suppleanter väljas av lagtida riksdagen för tiden från valet till dess sådant val under tredje året därefter försiggått genom fyrtioåtta valmän, av vilka

vardera kammaren inom sig utser tjugufyra. Den av Konungen förordnade ordinarie ledamoten är fullmäktiges ordförande, men må ej utöva annan befattning inom riksbankens styrelse; vice ordförande välja fullmäktige själva bland sig. Fullmäktige utse inom sig en förste deputerad att vara chef för riksbanken samt inom eller utom sig en suppleant för honom att med fullmäktigs rätt och ansvar vid inträffande förfall träda i hans ställe.

Enligt riksdagens i bankoreglementet meddelade föreskrifter skola fullmäktige därjämte inom sig utse två andre deputerade. Fullmäktige äga uppdraga åt en direktion bestående av riksbankschefen, vice riksbankschefen samt de två andre deputerade att i överensstämmelse med den instruktion, som av fullmäktige fastställes, samt i övrigt efter av fullmäktige bestämd fördelning av göromålen mellan direktionens ledamöter föredraga ärenden inför fullmäktige, tillse utförandet av fullmäktiges beslut, utöva tillsyn över göromålen inom banken, verkställa köp och försäljning av utländska valutor, pröva vissa utlåningsärenden samt handhava den löpande förvaltningen i övrigt. Fullmäktige äga vidare uppdraga åt en delegation att enligt av fullmäktige fastställd instruktion verkställa prövning av utlåningsärenden; delegationen skall bestå av antingen minst fyra fullmäktige eller minst tre fullmäktige jämte vice riksbankschefen, där denne ej är fullmäktig, dock att i delegationen alltid skall finnas en fullmäktig, som ej tillhör den nyss omförmälda direktionen.

I en vid 1936 års riksdag inom andra kammaren under nr 456 väckt motion hemställdes, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till förändringar i regeringsformen § 72 och därtill hörande författningar, åsyftande dels en förstärkning av fullmäktige i riksbanken genom representation för näringslivet i huvudsak efter de riktlinjer, som uppdragits av 1917 års bankkommitté och förordats av arbetslöshetsutredningen, dels att möjliggöra, att till förste deputerad må kunna utses person även utom bankofullmäktige, samt att riksdagen måtte vidtaga sådan ändring i § 16 mom. 1 andra stycket i reglementet för Sveriges riksbank, att fullmäktige skola vara berättigade utse de två andra deputerade inom eller utom sig».

Konstitutionsutskottet, till vilket motionen hänvisades för förberedande handläggning, inhämtade av *fullmäktige i riksbanken* yttrande över motionen, vilka i anledning härav anförde i huvudsak följande.

Fullmäktige ville erinra att frågan om riksbanksledningens organisation tidigare varit föremål för diskussion i anledning av vissa motioner. I utlåtanden över dessa motioner hade fullmäktige framhållit bland annat, att i fråga om sättet för utseende av riksbankens styrelse en sådan ordning borde införas, som vore ägnad att förläna bankstyrelsen största möjliga sakkunskap och auktoritet. Varje förslag, som avsåge att bereda riksbankens ledning ökad tillgång till ekonomiskt erfarna personer, väl förtrogna med näringslivets förhållanden och med ekonomiska frågor i allmänhet, borde tagas under omprövning. Man borde dock undvika en anordning, varigenom riksbankens styrelse bleve en ekonomisk intresserepresentation. Den jämförelsevis långa mandattiden framstode som en viktig förutsättning för att fullmäktige skulle kunna hävda sin obundenhet gentemot olika särintressen ävensom för bevarande av kontinuiteten inom fullmäktige. Fullmäktige, som i de tidigare

utlåtandena, med hänvisning till rådande exceptionella förhållanden, framhållit, att utsikterna för en god lösning av de uppställda problemen syntes bliva större om utredningen finge anstå, tillstyrkte nu med åberopande av det föreliggande förändrade läget, att en allsidig utredning i motionens syfte verkställdes. Fullmäktige ansåge vidare att ett väckt förslag om att fullmäktige skulle vara berättigade att utse de två andre deputerade inom eller utom sig borde föranleda en utredning av även andre deputerades åligganden och deras ställning inom direktionen och inom fullmäktige.

En *minoritet inom fullmäktige* hade i särskilt yttrande framhållit, att den mera vittomfattande utredningen rörande bland annat förstärkning av fullmäktige sannolikt skulle utmynna i förslag till vissa grundlagsändringar, vilka icke kunde slutligt genomföras förrän efter år 1940 förrättade nya val till andra kammaren. Förslaget kunde dock omedelbart realiseras i den mån det avsåg ändring av sättet för utseende av de två andre deputerade.

För egen del anförde *konstitutionsutskottet* i utlåtande nr 30 följande:

De former, i vilka ledningen för Sveriges riksbank tillsattes och kontrollerades, hade framvuxit ur historiskt givna förhållanden, som knappast haft sin motsvarighet i något annat land. Det mest utmärkande särdraget i den svenska organisationsformen vore riksbankens karaktär av ett riksdagens eget verk. Denna riksbankens ställning hade, såsom erfarenheten givit vid handen, icke gjort den mindre ägnad att motstå allvarliga påfrestningar än motsvarande institutioner i andra länder. Riksbankens ställning såsom ett riksdagens eget verk utgjorde en i största möjliga mån betryggande garanti för att den fritt finge utöva sina funktioner och att obehöriga inflytelser så långt möjligt hölles borta. Riksbankschefens och övriga fullmäktiges, med undantag av ordföranden, tillsättande direkt eller indirekt av riksdagen utgjorde en garanti härför. Riksbankens organisation borde därför enligt utskottets bestämda mening allt framgent byggas på dessa grunder, varigenom bankens styrelse förhindrades bliva en ekonomisk intresserepresentation. Ej heller Kungl. Maj:ts inflytande över eller inom riksbanken borde få gå utöver de för närvarande i detta hänseende uppdragna gränserna. Med de begränsningar och förbehåll, som följde av vad utskottet sålunda uttalat, funne utskottet, att vid en allsidig och förutsättningslös utredning angående riksbanksledningens organisation skulle kunna tänkas framkomma förslag ägnade att skapa bättre arbetsformer än de nuvarande. Denna utredning borde icke begränsas enbart till organisatoriska spörsmål av grundlags natur utan även omfatta frågan om förändringar, som kunde genomföras enbart genom ändringar i bankoreglementet.

Under åberopande av konstitutionsutskottets nämnda utlåtande anhöll *riksdagen* i skrivelse nr 140, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om en allsidig och med i berörda, av riksdagen godkända utlåtande gjorda förbehåll förutsättningslös utredning av frågan om riksbanksledningens organisation samt om framläggande för riksdagen av de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Riksdagens berörda skrivelse anmäldes inför Kungl. Maj:t den 21 januari 1938. På sätt framgår av ett till fullmäktige i riksbanken från finansdepartementet för kännedom överlämnat utdrag av protokollet över finansärenden för samma dag anförde *chefen för finansdepartementet* härvid bland annat följande:

Två frågor hade stått i förgrunden vid diskussionen av riksbanksledningens organisation. Dels hade man framhållit lämpligheten av att den direkta kontakten mellan bankofullmäktige och näringslivet förstärktes. Dels hade man funnit praktiska skäl tala för att andre och eventuellt även förste deputerade skulle kunna utses också utom fullmäktiges krets. Sättet för utseende av förste deputeraden reglerades i grundlagen och vore av viss principiell betydelse. Förslaget att utse andre deputerade utom fullmäktiges krets berörde däremot en organisatorisk detaljfråga, som väl vore av praktisk vikt men eljest utan större räckvidd. Om förslaget genomfördes, skulle förutsättningarna för ett tillgodoseende av det mera vittutseende önskemålet om en förstärkning av fullmäktigeinstitutionen förbättras i så måtto som det då skulle bliva möjligt att utan minskning av riksdagsrepresentationen till fullmäktige i riksbanken utse jämväl representanter för näringslivet.

Som av en minoritet inom fullmäktige framhållits, kunde frågan om sättet för utseende av andre deputerade redan nu vinna sin lösning. Fullmäktige hade tidigare vid olika tillfällen uttalat sin anslutning till förslaget, att dessa skulle kunna väljas även utom fullmäktiges krets. När en ändring av gällande regler härutinnan likväl icke kommit till stånd, hade detta berott därpå, att man ansett sig böra avvakta ytterligare någon tids erfarenhet om verkningarna av den omläggning i riksbanksledningens organisation, som inrättandet av befattningen som vice riksbankschef innebure. Under dessa förhållanden syntes det lämpligast, att föreliggande organisationsfråga finge bli beroende av fortsatt övervägande från fullmäktiges sida. Den torde kunna lösas fullt fristående och syntes ej påkalla, att särskild utredning genom Kungl. Maj:ts försorg verkställdes.

Den vidare utredning av frågan om bankofullmäktiges organisation varom riksdagen gjort framställning torde utan olägenhet kunna något anstå. Frågan saknade för närvarande omedelbar aktualitet. Skäl förelåge även att avvakta ytterligare erfarenhet av riksbankens arbetsförhållanden under de mera krävande penningpolitiska förhållanden, vilka närmast åberopats såsom motiv för en organisationsförändring.

Under åberopande av det anförda hemställde departementschefen, att Kungl. Maj:t måtte förklara, att riksdagens förevarande framställning för närvarande ej föranledde någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Kungl. Maj:t beslöt i enlighet med departementschefens av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan.

Då utskottet delar den av chefen för finansdepartementet uttalade uppfattningen, att frågan om sättet för utseende av andre deputerade lämpligen bör bli beroende av fortsatt övervägande från bankofullmäktiges sida, får utskottet — utan att därmed taga ställning till det i motionen framställda förslaget — avstyrka åtgärd i anledning av densamma.

Utskottet.

Utskottet hemställer alltså,

att förevarande motion II:58 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 3 maj 1938.

På bankoutskottets vägnar:

HARALD ÅKERBERG.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från f ö r s t a kammaren: herrar Åkerberg, Ehrnberg, Berling*, Holmström, Frig-
geråker, Nilsson i Mölndal, Sundvik och Ohlin*;

från a n d r a kammaren: herrar Holmgren, Lovén, Andersson i Falkenberg,
K. A. Westman, Gustavson i Västerås, Osberg, Johansson i Djursnäs och Andersson
i Lindome.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.